

Nefnda- og greiningarsvið Alþingis
Velferðarnefnd

Reykjavík, 2. október 2026
Tilv. GEV: 26090093

Efni: Umsögn Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála (GEV) við frumvarpi til laga um barnavernd. Mál nr. 78.

Almennt um frumvarp til laga um barnavernd

Vísað er til beiðni velferðarnefndar Alþingis, sem barst GEV með tölvupósti þann 18. september 2026, um umsögn GEV um frumvarp til laga um barnavernd.

Drög að frumvarpi til laganna voru birt í samráðsgátt stjórnvalda þann 20. júlí 2026 (mál nr. S-140/2026). GEV skilaði inn umsögn vegna dragann þann 4. ágúst sama ár og vísar stofnunin til þeirra athugasemda sem þar koma fram, þessari umsögn til fyllingar.

Athugasemdir GEV við einstök ákvæði frumvarpsins

1. *Fjöldi barna hjá rekstrarleyfishöfum*

GEV ítrekar það sem fram kemur í umsögn stofnunarinnar frá 4. ágúst sl. hvað varðar þörfina á að setja skorður við fjölda barna á heimilum þvert á rekstrarleyfi en GEV veitir á grundvelli laga um stofnunina, nr. 88/2021, einkaaðilum rekstrarleyfi til reksturs úrræða samkvæmt 28. gr. frumvarpsins.

Með framangreindu er átt við að einn og sami aðili getur, ef frumvarpið verður samþykkt í óbreyttri mynd, sótt um fleiri en eitt leyfi til þess að vista börn á heimili sínu, t.d. gæti viðkomandi sótt um leyfi til að taka barn í fóstur, leyfi til að reka bráðavistun fyrir börn og stuðningsfjölskylduleyfi. Hvorki í núverandi barnaverndarlögum né reglugerðum sem settar hafa verið á grundvelli laganna er að finna ákvæði er takmarkar þann heildarfjölda barna sem einstaklingur getur vistað á heimili sínu. Til viðbótar við þau börn sem viðkomandi aðili vistar gæti hann þegar verið með eigin börn á heimilinu. GEV telur augljóst að erfitt geti verið að uppfylla kröfur um gæði þjónustu og veita barni viðeigandi stuðning ef fjöldi barna sem vistast eða dvelst á heimilinu er orðinn mikill. Því áréttar GEV að þörf sé á, með hliðsjón af hagsmunum barna og gæði þjónustunnar sem veitt er, að takmarka í lögum þann fjölda barna sem hver og einn aðili getur haft í vistun eða veitt stuðning á einkaheimili sínu.

2. 59. gr. Málsmeðferð leyfisveitinga og umsagnir BOFS

Í 59. gr. frumvarpsins er kveðið á um málsmeðferð leyfisveitinga en ákvæðið er að miklu leyti samhljóða núgildandi ákvæði 66. gr. barnaverndarlaga. Þar kemur fram að GEV veiti leyfi til að taka börn í fóstur að fenginni umsögn Barna- og fjölskyldustofu (BOFS). Eftir að umsókn berst GEV skal stofnunin senda hana til umsagnar BOFS nema augljóst þyki að skilyrði fyrir útgáfu leyfis séu ekki uppfyllt sbr. 1. mgr. 59. gr.

Ákvæði 66. gr. núgildandi barnaverndarlaga tók breytingum með gildistöku laga um Barna- og fjölskyldustofu nr. 87/2021. Fyrir breytinguna var afgreiðsla leyfa til að taka barn í fóstur í höndum Barnaverndarstofu og veittu barnaverndarnefndir í heimilisumdæmi umsækjenda umsögn um hæfi þeirra til að taka börn í fóstur. Frá því að GEV tók við leyfisveitingum af Barnaverndarstofu þann 1. janúar 2022 er það mat stofnunarinnar að afgreiðslutími fósturleyfa hafi dregist úr hófi.

Í mörgum tilfellum líður um eitt ár og jafnvel lengur þar til umsögn BOFS berst GEV. Í kjölfar útgáfu GEV á skýrslu um eftirlitsskyldur barnaverndarþjónusta með börnum í fóstri í júlí sl. hefur orðið aukning á umsóknum um leyfi til að taka barn í fóstur hjá GEV og er fyrirséð að afgreiðsla leyfa muni tefjast enn frekar vegna úrvinnsluhraða BOFS á umsögnum. Telur stofnunin afar þarft að endurskoða 59. gr. frumvarpsins með það fyrir augum að einfalda og stytta málsmeðferð leyfisveitinga hvað varðar leyfi til að taka barn í fóstur.

GEV bendir á að stofnunin er nú að vinna að greiningu á því hvað séu flöskuhálsar í umsóknar- og umsagnarferli GEV (málsmeðferð leyfisveitinga). Hvað varðar leyfi til að taka börn í fóstur þá leggur GEV til að skoðað verði hvort ástæða sé til að breyta umsagnarferlinu á þá leið að það færist að öllu leyti eða að hluta til GEV. Það yrði því GEV sem óskaði eftir umsögn viðeigandi barnaverndarþjónustu um umsækjanda, sambærilegt því sem nú þegar er gert við vinnslu annarra rekstrarleyfa sem gefin eru út á grundvelli laga nr. 88/2021, um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála.

3. Upplýsingar frá lögreglu í tengslum við leyfisveitingar GEV

GEV vekur athygli á að í umsögn lögreglustjórans á höfuðborgarsvæðinu, dags. 27. nóvember 2025, vegna frumvarps til laga um barnavernd, sem birtist í samráðgáttinni þann 13. nóvember (mál nr. S-224/2025) 2025 kemur eftirfarandi fram:

Kveðið er á um málsmeðferð leyfisveitinga vegna fósturs í 61. gr. en þar er meðal annars tekið fram að Barna – og fjölskyldustofa hafi samráð við barnaverndarþjónustu í heimilisumdæmi umsækjenda við gerð umsagnar. Við mat á hæfni umsækjenda og gerð umsagnar skal meðal annars líta til sakaferils umsækjenda. Lögreglustjóri vill koma því á framfæri að sakaskrá gefur ekki endilega rétta mynd af aðstæðum við mat á hæfi umsækjenda. Fjallað er um upplýsingaskyldu gagnvart barnaverndarþjónustu í 93. gr. en þar segir meðal annars að lögregla og ákærvald skuli láta barnaverndarþjónustu í té upplýsingar og afrit nauðsynlegra gagna sem þessar stofnanir búa yfir um barn, foreldra þess og aðra heimilismenn sem varðað geta mál barns. Lögreglustjórinn á höfuðborgarsvæðinu telur nauðsynlegt að sama heimild nái

yfir umsækjendur samkvæmt 61. gr. enda ekki síður mikilvægt að reyna eftir fremsta megni að tryggja velferð barns í fóstri.

Bent er á að 61. gr., sem vísað er til í umsögn lögreglustjórans á höfuðborgarsvæðinu, er nú 59. gr. í því frumvarpi sem liggur fyrir hjá Alþingi. GEV tekur undir framangreint með lögreglustjóranum á höfuðborgarsvæðinu og telur afar brýnt að stofnunin hafi heimild til þess að óska eftir upplýsingum frá lögreglu í tengslum við leyfisveitingar. Á þeim tíma þegar Barnaverndarstofa gaf út leyfi á grundvelli barnaverndarlaga sendi stofan beiðni um umsögn til viðeigandi barnaverndarnefndar og ef í ljós kom að innfærslur væru á sakavottorði umsækjanda þá óskaði Barnaverndarstofa eftir því að barnaverndarnefnd aflaði upplýsinga frá lögreglu við gerð umsagnar. Komu þá oft í ljós lögregluafskipti sem birtust ekki á sakaskrá. Að mati GEV er það afturför að stofnunin geti ekki óskað eftir frekari upplýsingum um umsækjanda um leyfi hjá lögreglu ef tilefni þykir til. GEV leggur til að slíkri heimild verði bætt við 59. gr. frumvarpsins.

Að öðru leyti er vísað til þess sem fram kemur í umsögn GEV, dags. 4. ágúst sl., sem er meðfylgjandi umsögn þessari. Verði frekari umsagnar óskað um einstök atriði verður hún fúslega veitt.

Virðingarfyllt,
f.h. Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála,

Herdís Gunnarsdóttir forstjóri.

Vinnsla umsagnar:

Umsögn þessi var unnin af Lilju Rún Sigurðardóttur yfirlögfræðingi GEV, Írisi Dögg Lárusdóttur fagstjóra teymis barnaverndarþjónustu hjá GEV og Helgu Jónu Sveinsdóttur, sérfræðingi í fagteymi barnaverndarþjónustu hjá GEV.

Meðfylgjandi:

Umsögn GEV við drögum að frumvarpi til laga um barnavernd sem birtist í samráðsgátt stjórnvalda þann 20. júlí 2026. Mál nr. S-140/2026.

Mennta- og barnamálaráðuneyti
Borgartún 33
105 Reykjavík

Reykjavík, 4. ágúst 2026
Tilv. GEV: 26070104
Tilv. MRN: S-140/2026

Efni: Umsögn Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála (GEV) við drög að frumvarpi til laga um barnavernd, sbr. mál nr. 140/2026.

Almennt um drög mennta- og barnamálaráðuneytis (MRN) að frumvarpi til laga um barnavernd.

Vísað er til máls nr. S-140/2026 sem birt hefur verið á samráðsgátt stjórnvalda og varðar drög MRN að frumvarpi til nýrra laga um barnavernd. GEV fagnar þeim ýmsu breytingum sem hafa verið gerðar á frumvarpinu frá því að það var lagt fram á Alþingi á vorþingi 2026. Tillit hefur verið tekið til umsagna GEV við fyrra frumvarp að stórum hluta sem og ábendinga stofnunarinnar til ráðuneytisins um það sem betur mætti fara í lögum og reglugerð um fóstur í tengslum við vinnu ráðuneytisins við gerð nýrrar reglugerðar um fóstur. Þá hafa niðurstöður GEV vegna frumkvæðisathugunar á eftirlitsskyldum barnaverndarþjónusta vegna barna í fóstri verið nýttar til að bæta frumvarpið frekar.

Almennar athugasemdir GEV við drög að frumvarpi til laga um barnavernd.

1. Fjöldi barna hjá rekstrarleyfishöfum óháð tegund leyfa

Í 28. gr. frumvarpsins er kveðið á um vistunarúrræði og veitir GEV einkaaðilum rekstrarleyfi til rekstur slíkra úrræða, sbr. lög um GEV. Engar skorður hafa verið settar varðandi fjölda barna á heimili þvert á rekstrarleyfi. Sami aðilinn getur verið með ólíkar tegundir rekstrarleyfa og eru dæmi þess að á einkaheimili vistunaraðila séu börn í fóstri, börn í bráðavistun og börn í vistun hjá stuðningsfjölskyldu. Auk þess séu jafnvel eigin börn vistunaraðila á heimilinu. Telur GEV ljóst að erfitt sé að veita góða og örugga þjónustu ef fjöldi barna sem vistast á heimilinu er orðinn mikill og telur því þörf á setja skorður á fjölda barna í vistun óháð tegund vistunar.

Í þessu samhengi telur GEV rétt að benda á að skortur er á miðlægri yfirsýn yfir vistanir hjá rekstrarleyfishöfum á grundvelli barnaverndarlaga að undanskildum fósturvistunum. Barnaverndarþjónustur skulu tilkynna GEV og BOFS um gerð fóstursamninga og lok fósturs, sbr. 73. gr. gildandi barnaverndarlaga, og er sambærilegt ákvæði að finna í 64. gr. frumvarps til laga um barnavernd. Þá skal BOFS halda skrá yfir þá sem hafa leyfi til að taka börn í fóstur, sbr. 1. mgr. 67. gr. bvl. (sjá einnig 1. mgr. 60. gr. frumvarps til laga um barnavernd) og halda skrá yfir börn í fóstri,

skv. 2. mgr. 73. gr. bvl. (sjá einnig 2. mgr. 64. gr. frumvarpsins). Ekki er tilkynningarskylda til staðar vegna annarra vistana á grundvelli barnaverndarlaga og því er hvergi að finna yfirsýn yfir hvaða börn eru vistuð hjá rekstrarleyfishöfum og heildarfjölda barna í vistun á hverju heimili, þvert á tegund rekstrarleyfis. Ítrekar GEV það sem kom fram í umsögn stofnunarinnar við fyrra frumvarp, dags. 14. apríl sl., um að stofnunin telji mikilvægt að skoðað verði hvort kveða eigi á um í frumvarpinu að tilkynna skuli GEV og BOFS um vistanir á grundvelli 28. gr. frumvarps til laga um barnavernd þegar um er að ræða vistun hjá rekstrarleyfishöfum GEV, þ.e. einkaaðilum. Upplýsingar þar að lútandi geta skipt miklu máli í tengslum við eftirlit GEV. Sem dæmi hefur GEV, við framkvæmd frumkvæðiseftirlits á þjónustu rekstrarleyfishafa, þurft að reiða sig á að rekstrarleyfishafar upplýsi GEV um hvaða börn hafa verið vistuð á heimili þeirra á grundvelli bráðavistunarleyfis og/eða stuðningsfjölskylduleysis og hvaða barnaverndarþjónustur vistuðu viðkomandi börn. Í slíkum tilfellum er GEV undir það komin að rekstrarleyfishafar segi satt og rétt frá svo hægt sé að afla upplýsinga hjá viðkomandi barnaverndarþjónustum og/eða viðkomandi börnum og foreldrum um reynslu þeirra af rekstrarleyfishöfum.

2. 36. gr. Stuðnings- og vistunarúrræði eftir 18 ára

Í 2. mgr. 36. gr. frumvarpsins er að finna heimild barnaverndarþjónusta fyrir því að framlengja stuðnings- og vistunarúrræði frá 18 til 20 ára aldurs. Bætt hefur verið við heimild til að framlengja stuðningsúrræði í undantekningartilvikum eftir 18 ára aldur en að öðru leyti er um sömu reglu að ræða og nú er í 2. mgr. 25. gr. gildandi barnaverndarlaga.

Segir í ákvæðinu að barnaverndarþjónustu beri eigi síðar en þremur mánuðum áður en barn sem vistað er utan heimilis verður 18 ára að meta þarfir barnsins fyrir frekari vistunarúrræði. Geti barnaverndarþjónustan ákveðið með samþykki ungmennis að ráðstöfun haldist eftir að það verður 18 ára, allt til 20 ára aldurs. Þá segir einnig að ungmenni geti skotið synjun barnaverndarþjónustu, um að ráðstöfun í fóstur eða vistun haldist eftir að viðkomandi verður 18 ára, til úrskurðarnefndar velferðarmála.

Við framkvæmd frumkvæðisathugunar GEV á eftirlitsskyldum barnaverndarþjónusta með börnum í fóstur var rætt við 20 ungmenni sem voru eða höfðu nýlega verið í fóstur. Í þeim samtölum komu fram ítrekaðar frásagnir af vanlíðan vegna óvissu um framtíðina eftir 18 ára aldur og hafi svör um áframhaldandi vistun borist sumum stuttu fyrir 18 ára afmælið, með jafnvel einungis viku fyrirvara. Einnig komu fram frásagnir um óánægju með niðurstöðu barnaverndarþjónustu um að framlengja ekki vistun. Ekki er ljóst hvort börnin hafi fengið upplýsingar um rétt sinn til að skjóta synjun barnaverndarþjónustunnar til úrskurðarnefndar velferðarmála en af frásögnum þeirra að dæma má draga þá ályktun að þau hafi ekki verið nægilega upplýst um þann rétt sinn.

Að mati GEV þyrfti að tryggja enn betur sjónarmið barna sem vistuð eru utan heimilis varðandi áform um framtíð þeirra og rökstuðning, ef ekki er farið eftir vilja þeirra. Leggur stofnunin til að í ákvæðinu komi fram að leita skuli eftir afstöðu barns sem vistað er utan heimilis til þess hvort ráðstöfun eigi að haldast fram yfir 18 ára aldur. Ef það er vilji barns að ráðstöfunin haldist fram yfir 18 ára aldur ætti að leiðbeina barninu um að það verði að leggja fram beiðni þess efnis og að synjun barnaverndarþjónustu á slíkri beiðni sé kæránleg til úrskurðarnefndar velferðarmála.

3. 59. gr. Málsmeðferð leyfisveitinga

Að mati GEV væri ekki verra að vísa í 59. gr. frumvarpsins til laga um Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála, til að ljóst sé að frekar er fjallað um málsmeðferð leyfisveitinga í þeim lögum, m.a. um hámarks gildistíma rekstrarleyfa og endurnýjun leyfa.

Þá ítrekar GEV fyrri umsögn sína, dags. 14. apríl 2026, um að mikilvægt sé að tiltaka í 4. mgr. 59. gr. um hvaða barnaverndarþjónustu sé að ræða, sem stofnunin þurfi að tilkynna um ákvörðun sína um veitingu leyfis til að taka börn í fóstur. Rétt væri að bæta við umrætt ákvæði að GEV tilkynni barnaverndarþjónustu í heimilisumdæmi umsækjanda um ákvörðun sína, þ.e. sú barnaverndarþjónusta sem veitti umsögn við málsmeðferð leyfisveitingar, svo enginn vafi sé á því hvaða barnaverndarþjónusta skuli fá upplýsingarnar.

4. 63. gr. Undirbúningur barns og fósturforeldra fyrir fóstur

Í 63. gr. frumvarpsins er fjallað um undirbúning barns og fósturforeldra fyrir fóstur. GEV gerir ekki athugasemdir við efni ákvæðisins að öðru leyti en telur tilefni til að útvíkka ákvæðið þannig að það næði einnig til upphafs fósturs. Að mati stofnunarinnar þyrfti að vera kveðið skýrt á um að starfsmaður barnaverndarþjónustu skuli fylgja barni til fósturforeldra á heimili þeirra við upphaf fósturs. Það sama telur stofnunin að ætti að eiga við um aðrar tegundir vistana barns utan heimilis.

Við vinnslu eftirlitsverkefna GEV hefur ítrekað komið fram að barn hafi farið í fóstur eða bráðavistun án þess að starfsmaður barnaverndarþjónustu hafi fylgt því. Þess í stað hafi t.d. foreldri eða fyrrum vistunaraðili fylgt barni á nýjan vistunarstað, oft með litlum undirbúningi og lítilli upplýsingagjöf til barnsins eða nýs vistunaraðila. Í mörgum tilfellum hefur þetta valdið óöryggi allra viðkomandi, sér í lagi barnsins.

GEV telur jafnframt tilefni til að ákvæðið kveði skýrar á um að við upphaf fósturs fái barn viðeigandi upplýsingar um réttindi sín, framkvæmd eftirlits, hlutverk barnaverndarþjónustu og þær kvörtunarleiðir sem barninu standa til boða. Slík upplýsingagjöf myndi stuðla að aukinni réttarvitund og þ.a.l. styrkja stöðu þeirra frá upphafi fósturs.

Framangreind frumkvæðisathugun GEV sýndi að mörg börn höfðu takmarkaða vitneskju um tilgang eftirlitsheimsókna og hvert þau gætu leitað ef þau væru óánægð með aðstæður sínar. GEV telur því að skýrari lagastoð um upplýsingagjöf í upphafi fósturs barna myndi styrkja réttarstöðu þeirra.

5. 95. gr. Ábyrgð barnaverndarþjónustu á mati og eftirliti

GEV fagnar þeim breytingum sem gerðar hafa verið á 95. gr. frumvarpsins frá gildandi barnaverndarlögum hvað varðar skýrleika vegna eftirlitsheimsókna á fósturheimili. Frumkvæðisathugun GEV á eftirlitsskyldum barnaverndarþjónusta vegna barna í fósturleiddi í ljós að óvissa ríkti um hvað teldist til eftirlitsheimsókna í skilningi gildandi barnaverndarlaga,

lágmarksfjöldi heimsókna var í mörgum tilfellum ekki uppfylltur og börn fengu ekki ávallt tækifæri til einkasamtals við starfsmenn barnaverndarþjónustu. Þá voru annmarkar á skráningu heimsókna í fjölda tilfella.

Í frumvarpinu er nú kveðið á um aukinn fjölda lágmarksheimsókna á ári, skyldu barnaverndarstarfsmanns til að ræða einslega við barn á hlutlausum stað og um könnun á aðstæðum barns í nærumhverfi þess. Þá er kveðið skýrar á um viðbrögð barnaverndarþjónusta ef í ljós kemur að meðferð barns í fóstri, á heimili eða í öðru vistunarúrræði er óviðunandi eða aðbúnaður og öryggi barnsins er ekki tryggt, sem og upplýsingaskyldu til GEV. Telur GEV að framangreindar breytingar séu til hins betra og auki skýrleika á eftirlitsskyldum barnaverndarþjónusta.

GEV telur þó mikilvægt að áréttu að við framkvæmd ákvæðisins verði ekki eingöngu horft til þess að uppfylla formkröfu um lágmarksfjölda eftirlitsheimsókna, samtal við barn og könnun í nærumhverfi heldur þurfi markmið eftirlitsheimsókna ávallt að vera í forgrunni, þ.e. að meta aðbúnað og líðan barns og hvort ráðstöfun nái tilgangi sínum. Þá er mikilvægt að við framkvæmd ákvæðisins fái sjónarmið barns raunverulegt vægi. Í þessu samhengi ítrekar GEV mikilvægi þess að kveðið verði nánar um framkvæmd eftirlits með gæðum og árangri vistunarúrræða í reglugerð, sbr. 6. mgr. 95. gr. frumvarpsins, og að reglugerðin verði gefin út samhliða gildistöku laganna.

Ekki eru að öðru leyti gerðar athugasemdir við efni frumvarpsdraganna. Verði frekari umsagnar óskað um einstök atriði verður hún fúslega veitt.

Virðingarfyllst,
f.h. Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála,

Herdís Gunnarsdóttir forstjóri.